

LANGUAGE REALIZATIONS OF DIRECTIVE IN THE TURKISH LANGUAGE

This article is devoted to the analysis of verbal peculiarities formation of Directive acts in the modern Turkish language, and the intention of the speaker affect on language scripts of Directive acts in the modern Turkish language

Key words: *directives, communicative situation, addresser, addressee, saying.*

УДК 81'25

Нікіфорова О.М., наук. спів., здобувач
Військовий інститут КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

КЛАСИФІКАЦІЯ ТЕКСТІВ У ВІЙСЬКОВОМУ ПЕРЕКЛАДІ

У статті розглядається питання класифікації текстів військової тематики у зв'язку із розробкою спеціальних теорій перекладу, однією з яких є теорія військового перекладу. Проведено огляд класифікацій видів та текстів у військовому перекладі, визначено основні критерії класифікації текстів на військово-політичні, військово-технічні та військово-спеціальні.

Ключові слова: *перекладознавство, військовий переклад, критерії класифікації текстів, військові тексти (тексти військової тематики).*

Вступ. Зв'язок тексту з цілями і задачами перекладача є безумовним, про що неодноразово наголошували авторитетні перекладознавці.

На думку О.Д. Швейцера, стилістика тексту, і зокрема ті її розділи, які стосуються типології текстів, має безпосереднє відношення до стратегії перекладу [22, с. 207].

В.С. Виноградов зазначає, що функціональна, змістовна та емоційна специфіка текстів оригіналу і перекладу значною мірою впливає на методологію та методику дослідження [6, с. 14]. Типи текстів визначають підхід і вимоги до перекладу, впливають на вибір прийомів перекладу і визначення ступеню еквівалентності перекладу оригіналу [6, с. 15].

М.П. Брандес вважає, що специфіку мови і тексту, а також усі оцінно-сміслові відтінки тексту визначає не фактуальний зміст, а мовленнєвий жанр та функціональний стиль, які зсередини пронизують фактуальний зміст. Перекладач через мову тексту спочатку має з'ясувати для себе головне – в якому мовленнєвому жанрі виконаний вихідний текст і в якому функціональному стилі він існує [4, с. 3].

На думку А.В. Федорова, створення загальної теорії перекладу без аналізу різновидів перекладу та врахування їх внутрішніх особливостей та співвідношень є неможливим [21, с. 225].

Як зазначає В.Н. Комісаров, у теоретичному плані виділення певних видів перекладу безпосередньо пов'язане з розробкою спеціальних теорій перекладу, що розкривають специфіку кожного виду чи підвиду перекладу. У практичному плані

класифікація видів перекладу слугує основою для спеціалізації перекладачів відповідно до типів перекладацької діяльності. В залежності від значущості специфічних ознак різні види перекладу потребують більш або менш детального теоретичного аналізу [9, с. 102].

На відміну від загальної теорії перекладу, спеціальні теорії перекладознавства досліджені недостатньо. Серед таких спеціальних теорій, пов'язаних із жанрово-стилістичною класифікацією перекладів, теорія військового перекладу становить теоретичний і практичний інтерес.

Актуальність та необхідність наукової класифікації видів військового перекладу обумовлена суттєвими особливостями цього виду перекладу, а також вимогами, які висуваються до військових перекладачів щодо точності та повноти перекладу. Крім того, класифікація текстів військової тематики безпосередньо пов'язана з науковою проблематикою спеціальних теорій перекладу і теорії військового перекладу зокрема.

Метою статті є визначення критеріїв, що необхідні для загальної класифікації текстів у військовому перекладі на основі аналізу існуючих типологій текстів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питання класифікації текстів військової тематики розглядалося у працях учених-перекладознавців Р.К. Міньяр-Белоручева, Л.Л. Нелюбіна, Г.М. Стрелковського, Р.В. Єфимова.

Наприкінці 1990-х років В.В. Балабін запропонував ідею створення принципово нового навчально-методичного комплексу «Військовий переклад» (шифр «НМК ВП»). Цей комплекс гармонійно інтегрує різні навчально-методичні матеріали з військово-політичного, військово-технічного і військово-спеціального перекладу [2, с. 5]. Зокрема, підручник «Основи військового перекладу» призначений для формування у курсантів 2-го курсу підготовчого рівня професійної компетенції військового перекладача (ПКВП). Базовий рівень ПКВП формується під час опрацювання тематики військово-політичного (ВПП) та військово-технічного перекладу (ВТП) [11]. Спеціальний рівень ПКВП має сформувати тематика військово-спеціального перекладу (ВСП). Така навчально-методична класифікація військового перекладу підкріплюється підручниками, навчально-методичними матеріалами та спецкурсами, що їх успішно апробовано на кафедрі військового перекладу та спеціальної мовної підготовки Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка впродовж останніх років.

Про необхідність дослідження військового перекладу та доцільність аналізу критеріїв виділення та опису стилів та жанрів для вивчення зазначеної проблематики в різних парах мов у 2007 році зазначала О.В. Юндіна [23, с. 42-43].

О.Ю. Солодяк зробила спробу обґрунтувати критерії виокремлення військово-політичного стилю, який авторка визначає як утворення, яке ґрунтується на закріпленні певних якісних характеристик за текстами, що функціонують у військово-політичній сфері людської діяльності, і містить інформаційний (виступи, доклади, заяви, повідомлення), аналітичний (щорічники, програми-огляди) та регламентуючий (акти, пакти, договори, директиви) жанри [18, с. 338].

У дисертаційному дослідженні Л.М. Гончарук підкреслює, що попри значну кількість існуючих класифікацій військових текстів, створених видатними теоретиками і практиками військового перекладу, проблема упорядкування корпусу військових документів за критеріями, релевантними для теорії перекладу, залишається актуальною і сьогодні [8, с. 16].

Викладення основного матеріалу дослідження.

Проблема тексту є однією з центральних в теорії перекладу. Саме текст є предметом аналізу на першому етапі перекладу, пов'язаному з інтерпретацією оригіналу, і предметом синтезу на його заключному етапі [22, с. 31]. Для перекладача важливо знати, з яким видом тексту він буде працювати, оскільки тексти для перекладів відрізняються за жанрами, стилями та функціями, а різні тексти вимагають різних підходів до вирішення перекладацьких задач.

Різноманіття жанрів текстів визначається змістом, призначенням та формою тексту, тому не існує єдиної схеми або моделі перекладу для всіх жанрів тексту [7, с. 206]. Крім того, тексти важко класифікувати через їх різноманіття та занадто помітне взаємопроникнення мовленнєвих засобів і різновидів мовлення в деяких типах текстів.

Перш ніж проводити класифікацію текстів військового перекладу, уточнімо поняття «класифікація» та проаналізуємо існуючі класифікації з метою виділення типологічних критеріїв.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови термін «класифікація» визначається як система розподілу предметів, явищ або понять на класи, групи тощо за спільними ознаками, властивостями [5, с. 544]. Критерій – це підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило [5, с. 588].

У теорії перекладу існують дві основні класифікації видів перекладу: за характером вихідного тексту і за характером дій перекладача в процесі перекладу [17, с. 96]. Відповідно до мети статті розглянемо класифікацію за характером вихідного тексту.

Загальноприйнятою у перекладознавстві вважається *жанрово-стилістична класифікація* перекладу, у відповідності до якої виділяють два функціональні види: художній (літературний) переклад та інформативний (прагматичний, спеціальний) переклад [9, с. 95; 13, с. 6; 17, с. 96]. Протиставлення двох видів текстів відбувається на основі порівняння функцій, які ці тексти виконують – художньо-естетичної та функції повідомлення (інформування). Як зазначає В.Н. Комісаров, розподіл на художній та інформативний переклад вказує лише на основну функцію оригіналу, яка повинна бути відтворена в перекладі. Насправді, в текстах художньої тематики можуть бути окремі частини, які виконують виключно інформативні функції, і, навпаки, в перекладі інформативного тексту можуть бути елементи художнього перекладу [9, с. 115]. Далі, в залежності від приналежності до функціонального стилю вихідного тексту, в інформативному перекладі виділяються підвиди (суспільно-політичний переклад, переклад газетно-інформаційних матеріалів, науково-технічний переклад, офіційно-діловий переклад, військовий переклад, переклад рекламних матеріалів, переклад патентів тощо) [17, с. 98].

А.В. Федоров також вважає основним критерієм класифікації текстів *жанрово-стильову приналежність*. Він визначає її як врахування ролі, яку виконує та чи інша категорія мовних засобів (термінів, фразеології, характерної для конкретного жанру, синтаксичних конструкцій, що переважають у ньому, образних і емоційно забарвлених елементів словника і граматики тощо) разом із загальним характером змісту [21, с. 227], і виділяє три групи текстів: газетно-інформаційні, документальні та спеціальні наукові, публіцистичні твори та твори художньої літератури.

В.В. Коптілов розділяє тексти для перекладів за *жанрово-стильовою приналежністю* на офіційно-ділові тексти, наукові твори, газетно-інформаційні повідомлення, публіцистику і художні твори, наголошуючи на їх складному і творчому характері [10, с. 5].

А. Паршин виділяє шість видів перекладу за ознакою *жанрово-стилістичної характеристики* перекладного матеріалу і *жанрової приналежності*: науково-технічний переклад (переклад науково-технічних текстів і документації); суспільно-політичний переклад (переклад суспільно-політичних текстів); художній переклад (переклад художніх текстів); військовий переклад (переклад текстів військової тематики); юридичний переклад (переклад текстів юридичного характеру); побутовий переклад (переклад текстів розмовно-побутового характеру) [16, с. 17].

Л.Н. Соболев обрав критерієм своєї класифікації *міру точності*, яка змінюється в залежності від мети перекладу, характеру тексту перекладу та читача, якому призначається переклад [21, с. 225]. Відповідно до цього критерію він розглянув три основні групи текстів – художні, публіцистичні і ділові (наукові), для кожної з яких визначив особливі критерії точності перекладу, зазначивши, що існують і перехідні (змішані) типи текстів.

Уваги у питанні класифікації текстів заслуговують праці К. Райс, яка досліджувала проблему зв'язку типології тексту з теорією перекладу на основі теорії жанрів текстів. Основними поняттями цієї теорії є «тип тексту», який використовується для класифікаційного виділення універсальних, базисних форм тексту в людській комунікації, і «жанр тексту», який визначається як клас вербальних текстів, що виділяються на основі спільності структури, меж варіативності і використання в однотипних комунікативних контекстах [22, с. 32].

На думку К. Райс, спрощеного поділу на два типи текстів явно недостатньо, оскільки в обох групах можуть бути виділені численні види текстів, що ставлять абсолютно різні проблеми і потребують різних методів перекладу, а, отже, підкоряються абсолютно різним закономірностям [7, с. 203]. Дослідниця вважає, що, аналізуючи типи текстів, слід виходити з обґрунтованих критеріїв. Перш за все до таких критеріїв слід віднести *мову та функції*, які вона виконує у тексті. В залежності від переважання тієї чи іншої функції в конкретному тексті можна виділити три основні типи: за функцією опису – тексти, орієнтовані на зміст; за функцією вираження – тексти, орієнтовані на форму; за функцією звернення – тексти, орієнтовані на звернення [7, с. 209-210]. Кожен тип текстів може далі класифікуватися на види. Якщо тип тексту значною мірою визначає вибір методу і ступінь важливості того, що підлягає

збереженню при перекладі, вид тексту визначає, які внутрішньомовні закономірності слід враховувати при перекладі [7, с. 211].

Найбільш переконливою, на думку В.С. Виноградова, є класифікація на основі *функціональних ознак*. Професор класифікує тексти, виходячи з трьох основних функцій мови: спілкування, повідомлення і впливу, так само, як і при класифікації стилів мови та мовлення, оскільки останні виступають системною реалізацією функціонально-обумовлених мовних засобів [6, с. 15]. В залежності від *функцій мови* і *стилю мови*, В.С. Виноградов виділяє шість основних функціонально-стильових типів текстів: розмовні, офіційно-ділові, суспільно-інформативні, наукові, художні та релігійні. Разом із цим, автор зазначає, що мовні стилі взаємовпливають один на одного та взаємопроникають. Існують перехідні і периферійні стильові реалізації. Однак у кожному тексті є щось визначальне, що складає його специфіку і дозволяє ділити тексти на класи.

Таким чином, існуючі класифікації текстів не мають єдиної концепції щодо виділення типів текстів, проте дають можливість визначити місце військового перекладу серед інших видів, а також зорієнтуватися у виборі критеріїв, необхідних для подальшого розгалуження текстів військової тематики за спільними ознаками.

Загальноживана лексика представлена у всіх типах літературного, книжково-письмового та усно-мовленнєвого матеріалу, оскільки утворює ту основу, на якій взагалі можливе розуміння. Загальноживана лексика утворює той фон, на якому виділяються, та з яким вступають у певні відношення різні елементи словникового складу мови, що становлять її різні шари [21, с. 227]. Існує загальна тенденція: чим вище частотність термінів, тим більш спеціальним є текст за своїм змістом.

Як зазначає Л.Л. Нелюбін, усі військові матеріали відрізняються від інших матеріалів насиченістю спеціальною військовою лексикою, широким використанням військової і науково-технічної термінології, наявністю певної кількості змінно-стійких і стійких словосполучень, характерних лише для військової сфери спілкування, великою кількістю військової номенклатури і спеціальних скорочень та умовних позначень, що використовуються тільки у військових матеріалах, а з точки зору синтаксису – широким використанням еліптичних (особливо у військовій документації) і клішованих конструкцій, бідністю часових дієслівних форм, стислою формою вилюбовання, використанням всередині одного речення численних паралельних конструкцій, виражених інфінітивними і дієприкметниковими зворотами [15, с. 12].

Тексти військової тематики належать до інформативних текстів, основним завданням яких є передача змісту та інформації, тому одним із критеріїв класифікації текстів у військовому перекладі слід вважати саме *змістове наповнення*. Оскільки зміст тексту безпосередньо пов'язаний із формою, крім змістовного наповнення слід також зважати і на спосіб викладення. Тексти військової тематики, як правило, мають *визначену форму*, яка суворо регламентується.

Г.М. Стрелковський зазначає, що у військовому перекладі особливо важливо враховувати також й *орієнтацію на конкретного одержувача* повідомлення, оскільки в деяких військових текстах, таких як накази і статути, форма вираження спеціально підкреслює цю функціональну зорієнтованість тексту [19, с. 10].

Отже, тексти військового перекладу, крім змістового наповнення та визначеної форми, також зорієнтовані на звернення, що допомагає перекладачу визначити вибір мовленнєвих засобів для створення еквівалентного цільового тексту.

Виділення жанрів у військовому перекладі має важливе значення для практики перекладу, оскільки орієнтує військового перекладача у виборі певних мовних засобів, характерних саме для даного жанру, і вказує на призначення тексту конкретному адресату [19, с. 70].

У військовій літературі можна виділити історично сформовані, стійкі різновиди текстів, що розрізняються за *змістовною спрямованістю та функціональним призначенням*. Саме ці критерії визначають вибір конкретних мовних засобів, які, в свою чергу, характеризують той або інший жанр [19, с. 101].

Г.М. Стрелковський розрізняє дві відокремлені групи текстів: 1) тексти інформаційного змісту, в яких він виділяє чотири жанри (військово-наукові, військово-технічні, військово-інформаційні та військово-публіцистичні тексти) і 2) тексти, що регламентують життєдіяльність військ, таких жанрів: статuti і настанови, військово-ділові тексти.

Окремим жанром Г.М. Стрелковський виділяє військові мемуари, які мають всі характеристики художньої літератури із високою термінологічною насиченістю [19, с. 101]. Для класифікації жанрів військових текстів перекладознавець використовував такі параметри загальної теорії мовної комунікації: особистість відправника повідомлення, зміст повідомлення, особистість одержувача повідомлення. В залежності від переважання того або іншого параметра в тексті, можна говорити про особистісну, ділову або спонукальну характеристику тексту.

С.І. Алексєєва вважає, що тематичний розподіл не відображає специфіки перекладу на рівні тексту, оскільки будь-який науковий текст (з хімії, біології або психології) перекладається із застосуванням однакової стратегії, розрізняються лише терміни [1, с. 242].

Л.Л. Нелюбін виділяє у військовому перекладі військово-художні, військово-публіцистичні, військово-політичні, військово-наукові, військово-технічні матеріали, акти військового управління (різні військові документи). При цьому, до суто військових матеріалів автор відносить науково-технічні матеріали і акти управління, пов'язані з життєдіяльністю військ та військових установ збройних сил. Переклад бойових документів також відносить до сфери військово-технічного перекладу, що представляє собою один із видів спеціального перекладу [14, с. 138]. Військово-художня література, військова публіцистика та військово-політичні матеріали, на думку Л.Л. Нелюбіна, є військовими лише за своєю цілеспрямованістю та тематикою, і загалом характеризуються тими ж ознаками, що притаманні всім суспільно-політичним, публіцистичним та художнім текстам [15, с. 11].

У навчальному посібнику з перекладу бойових документів армії США Л.Л. Нелюбін наводить класифікацію військових документів США за місцем документа в загальній системі актів військового управління за видами збройних сил. Наприклад, штабні документи розділяються на три основні групи: документи планування,

інформаційно-звітні документи і документи управління, за своєю функціональною ознакою і характером інформації, що передається [14, с. 9].

Бойові документи автор класифікує відповідно до типу і характеру документів на такі групи:

- накази, розпорядження, офіційні листи, службові записки, зведення, переговорні таблиці, шифри, коди, таблиці позивних та інші оперативно-тактичні документи, цінність яких визначається їх новизною;
- офіційні друковані видання постійного характеру (статути, настанови, інструкції);
- географічні документи (карти, схеми тощо);
- особисті документи та знаки розрізнення з'єднань;
- щоденники, записні книжки, особисті записи та фотографії;
- приватне листування;
- газети та інші друковані видання;
- оголошення цивільної влади.

Л.Л. Нелюбін підсумовує, що при перекладі бойових документів необхідна найдокладніша і найточніша передача не лише змісту, а й форми документа [14, с. 139-141].

Р.К. Міньяр-Белоручев наводить таку класифікацію текстів військової тематики: бойові документи, статути і настанови, інструкції та технічні описи, військово-наукові статті, військова публіцистика [12, с. 195].

Таким чином, знання лінгвістичних і функціональних особливостей військових текстів на основі глибокого розуміння загальних закономірностей перекладацького процесу є однією з основних передумов успішної діяльності військового перекладача [20, с. 15].

Критерії класифікації текстів у військовому перекладі.

З урахуванням вищезазначених класифікацій текстів, на підставі запропоновано-го В.В. Балабіним розподілу військового перекладу на три основні види (військово-політичний, військово-технічний та військово-спеціальний) [3, с. 4; обкладинка], вважаємо за необхідне визначити чотири критерії виділення текстів у військовому перекладі:

- 1) *змістовна спрямованість (змістовно-тематичне наповнення);*
- 2) *функціональне призначення (приналежність до функціонального стилю);*
- 3) *спосіб викладення (визначена форма);*
- 4) *орієнтація на конкретного одержувача.*

За цими критеріями тексти у військовому перекладі можна класифікувати на три групи: тексти військово-політичної тематики; тексти військово-технічної тематики; тексти військово-спеціальної тематики.

Тексти військово-політичної тематики виконують *настановчо-інформативну функцію повідомлення* про стан державної політики національної безпеки, діяльність збройних сил, оборонну політику держави, огляд та аналіз обороноздатності держави, *висвітлення* аспектів урегулювання офіційних відносин між представниками оборонних відомств різних країн, а також *імперативну функцію спонування до дії*, оскільки зміст документів є обов'язковим до виконання для тих, кому вони адресуються.

Тексти військово-політичної тематики належать до офіційно-ділового стилю, оскільки функціонують у сфері офіційно-ділових відносин і характеризуються такими рисами, властивими для цього стилю, як офіційність, неособистісний характер, об'єктивність і беземоційність.

Змістовне наповнення даних текстів загальновійськовою, суспільно-політичною лексикою ділового спілкування, що представлена військовими та політичними термінами, стандартними стійкими висловами, номенклатурами та кліше, визначає приналежність текстів до таких підстилів, як законодавчий, дипломатичний та адміністративно-канцелярський.

Спосіб викладення текстів військово-політичної тематики відзначається логічністю, послідовністю і точністю викладу фактів, документальністю, об'єктивністю оцінок та емоційно-експресивною нейтральністю. Сфера призначення даних текстів (воєнна політика, стратегічне планування, сектор національної безпеки і оборони, міжнародне військове співробітництво та миротворча діяльність) визначає широке коло адресантів: військові, політики, дипломати, аналітики, науковці, фахівці у галузі військового будівництва, національної стратегії та оборони, журналісти, громадяни.

Тексти військово-технічної тематики виконують *функції опису* озброєння та військової техніки, *пояснення* технічної документації, *передачі (обміну)* науково-технічної інформації, *висвітлення* аспектів військово-технічного співробітництва. Основна функція *повідомлення* військово-технічної інформації визначає приналежність текстів військово-технічної тематики до науково-технічного підстилю.

Обмежене коло *адресантів* цих текстів, яке охоплює представників професійної групи з певними екстралінгвістичними знаннями з військової і технічної тематики, сфери оборонної промисловості, торгівлі та послуг, визначає формально-логічний *спосіб викладення матеріалу*, що характеризується граничною точністю, ясністю, однозначністю, стислістю вираження думки, суворістю логічною послідовністю та повнотою висловлення.

Характерною особливістю військово-технічного перекладу є *насиченість* загальнонауковими та загальнотехнічними, військовими галузевими та вузькоспеціальними термінами. *Змістовно-тематичне наповнення* текстів визначається їх сферою функціонування, що включає внутрішню та зовнішню балістику, стрілецьку зброю, бойову техніку, ракетно-артилерійське озброєння, авіаційну техніку та озброєння, озброєння військово-морських сил, спеціальну техніку, тактико-технічні характеристики цього озброєння, випробування, оборонні дослідження і технології, експорт та імпорт продукції військового призначення й товарів подвійного використання, модернізацію та продовження ресурсу озброєння та військової техніки, військово-технічне співробітництво.

Тексти військово-спеціальної тематики відрізняються від інших текстів своєю спрямованістю на вузьке коло адресантів і часто представлені документами з **грифом обмеженого доступу**. Сфери функціонування цих текстів суто військові і включають стратегію і тактику, рівні ведення війни, види військових операцій (наступ, оборону, марш, зустрічний бій), бойове забезпечення, тилове забезпечення, воєнну економіку та фінанси, мобілізаційні можливості, резерв, бойову готовність тощо.

Тексти військово-спеціальної тематики виконують *командно-наказову функцію та функцію повідомлення* (доведення до підлеглих рішення командира, бойових завдань і спеціальної інформації), *організаційно-регуляторну функцію* (встановлення прав і обов'язків військовослужбовців). За функціональним призначенням тексти військово-спеціальної тематики можна віднести до законодавчого та адміністративно-канцелярського підстилів офіційно-ділового стилю.

Спосіб викладення цих текстів відрізняється граничною ясністю, стислістю і лаконічністю висловлювань, схильністю до якомога короткого і максимально чіткого формулювання, що не допускає різних тлумачень, конкретністю інформації, що міститься в документах, динамічністю і експресивністю її передачі, однозначністю її сприйняття. Часто ці тексти представлені у вигляді графічних документів з використанням схем і карт. На лексичному рівні тексти військово-спеціальної тематики характеризуються насиченістю спеціальною військовою та військово-технічною термінологією, широким використанням різного роду скорочень, умовних позначень, топонімів, антропонімів, вживанням спеціальної військової фразеології.

Висновки. Функції, які виконує текст, та коло адресантів визначають приналежність цього тексту до функціонального стилю, який, у свою чергу, обґрунтовує вибір тих або інших мовних засобів та спосіб викладення. Обрані критерії допомогли визначити специфіку кожної групи текстів військового перекладу, проте не виключають взаємопроникнення та взаємовплив наведених стильових реалізацій. Жанри військових текстів характеризуються лінгвістичними і функціональними особливостями, що визначають специфіку військового перекладу як спеціального виду перекладу і потребують окремого ґрунтовного дослідження.

Запропонована класифікація текстів у військовому перекладі на тексти військово-політичної, військово-технічної та військово-спеціальної тематики розкриває змістовну специфіку військового перекладу серед інших спеціальних видів перекладу і може слугувати основою для подальшої типологізації текстів військової тематики з урахуванням конкретних жанрів текстів.

Ця класифікація дає можливість визначити стратегію військового перекладу, обрати метод і прийом такого перекладу, здійснити оцінку та редагування цільового тексту для досягнення функціональної тотожності як основи перекладацьких переворень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Алексеева И.С.* Введение в переводоведение: Учеб. пособие для студ. филол. и лингв. фак. высш. учеб. заведений / И.С. Алексеева. – М. : Академия, 2004. – 352 с. – С. 242.
2. *Балабін В.В., Лісовський В.М., Чернишов О.О.* Основи військового перекладу (англ. мова): підручник / В.В. Балабін, В.М. Лісовський, О.О. Чернишов; за ред. В.В. Балабіна. – К. : Логос, 2008. – 587 с. – С. 5.
3. *Балабін В.В.* Основи військового перекладу: (Англійська мова): Навчальний посібник / В.В. Балабін. – К. : Логос, 2004. – Ч. I. – 208 с.
4. *Брандес М.П.* Предпереводческий анализ текста (для институтов и факультетов иностранных языков): Учеб. пособие / М.П. Брандес, В.И. Провоторов. – М. : НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. – 224 с. – С. 3.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ

«Перун», 2005. – 1728 с. 6. *Виноградов В.С.* Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В.С. Виноградов. – М. : Изд-во Ин-та общего сред. образования РАО, 2001. – 224 с. – С. 14-15. 7. Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике: Сборник статей: Пер. с англ., нем., франц. Вступительная статья и общая ред. перевода В.Н. Комиссарова. – М. : Междунар. отношения, 1978. – 232 с. – С. 202-225. 8. *Гончарук Л.М.* Жанрові аспекти перекладу офіційно-ділових документів франкомовного військового дискурсу [Дисертація]: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16 / Гончарук Лілія Миколаївна // КНУТШ. – Київ, 2015. – 211 с. 9. *Комиссаров В.Н.* Теория перевода (лингвистические аспекты) : Учеб. пособие для ин-тов и фак. иностран. яз. / В.Н. Комиссаров. – М. : Высш. шк., 1990. – 253 с. – С. 102. 10. *Коптілов В.В.* Теорія і практика перекладу: Навч. посібник (для студентів) / В.В. Коптілов. – К. : Юніверс, 2003. – 280 с. 11. *Лисовський В.М.* Військово-технічний переклад (англійська мова): Підручник / За ред. В.В. Балабіна. – К. : ВІКНУ, 2009. – 950 с. – С. 6. 12. *Миньяр-Белоручев Р.К.* Общая теория перевода и устный перевод / Р.К. Миньяр-Белоручев. – М. : Воениздат, 1980. – 237 с. 13. *Нелюбин Л.Л.* Наука о переводе (история и теория с древнейших времен до наших дней): учеб. пособие / Л.Л. Нелюбин, Г.Т. Хухуни. – М. : Флинта: МПСИ, 2006. – 416 с. – С. 6. 14. *Нелюбин Л.Л.* Перевод боевых документов армии США / Л.Л. Нелюбин. – (2-е изд., перераб. и доп.). – М. : Воениздат, 1989. – 269 с. – С. 9. 15. *Нелюбин Л.Л., Дормидонтов А.А., Васильченко А.А.* Учебник военного перевода / Л.Л. Нелюбин, А.А. Дормидонтов, А.А. Васильченко. – М. : Воениздат, 1981. – 444 с. – С. 6. 16. *Паршин А.* Теория и практика перевода [Текст] / А. Паршин. – М. : Высш. шк., 2008. – 422 с. 17. *Сдобников В.В., Петрова О.В.* Теория перевода. – М. : Восток-Запад, 2006. – 448 с. – С. 96-97. 18. *Солодяк О.Ю.* Ознаки військово-політичного стилю та жанру / О.Ю.Солодяк // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – К. : Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка; відп. ред. Н.М. Корбозерова. – К. : Логос, 2006. – № 10. – С. 338. 19. *Стрелковский Г.М.* Теория и практика военного перевода: немецкий язык / Г.М. Стрелковский. – М. : Воениздат, 1979. – 272 с. 20. Учебник военного перевода. Немецкий язык. Кн. 1: Общий курс / Р.В. Ефимов, Б.Л. Бойко, Л.К. Латышев и др. – М. : Воениздат, 1985, – 400 с. – С. 15, 36-38. 21. *Федоров А.В.* Основы общей теории перевода / А.В. Федоров. – М. : «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. – 416 с. – С. 225. 22. *Швейцер А.Д.* Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты / А.Д. Швейцер. – М. : Наука, 1988. – 214 с. – С. 31. 23. *Юндіна О.В.* Теорія та практика військового перекладу в Україні / Юндіна О.В. // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – К. : КНУ, 2007. – Вип. 41: Іноземна філологія. – С. 42-43.

***Никифорова Е.Н., науч. сотр., соискатель,
Военный институт КНУ имени Тараса Шевченко, Киев***

КЛАССИФИКАЦИЯ ТЕКСТОВ В ВОЕННОМ ПЕРЕВОДЕ

В статье рассматривается вопрос классификации текстов военной тематики в связи с разработкой специальных теорий перевода, одной из которых является теория военного перевода. Проведен обзор классификаций видов и текстов в военном переводе, определены основные критерии классификации текстов на военно-политические, военно-технические и военно-специальные.

Ключевые слова: *переводоведение, военный перевод, критерии классификации текстов, военные тексты (тексты военной тематики).*

TEXTS CLASSIFICATION IN MILITARY TRANSLATION

The article highlights the issue of military texts classification in the context of special translation theories development where the military translation serves as a separate theory. The overview of classifications of types and military texts has been conducted. The main criteria have been defined to divide military texts into military-political, military-technical and military-specific.

Key words: translation studies, military translation, texts classification criteria, military texts.

УДК 811.16:81'37

Ніколаснко Л.І., к. філол. н.
Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України, м. Київ

ЛЕКСИКОГРАФІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ НАЗВ ЕМОЦІЙ ГРУПИ “СПІВЧУТТЯ” У СЛОВ’ЯНСЬКИХ МОВАХ

Статтю присвячено дослідженню семантичних відмінностей і подібностей назв емоцій групи “Співчуття” у польській, українській і російській мовах. Аналіз здійснюється на матеріалі тлумачних словників трьох мов та інших лексикографічних і наукових праць.

Ключові слова: *дефініція, семантичний компонент, лексикографічна інтерпретація, значення, емотиви-номінативи (назви емоцій).*

Початковим етапом семантичного дослідження лексики на позначення емоцій, як і будь-яких лексичних одиниць, є дефініційний аналіз. Багато мовознавців стверджують, що словникові дефініції не експлікують значення слова, а лише ідентифікують його логіко-предметний зміст шляхом встановлення тотожності даного поняття з іншим, вже відомим нам поняттям і його найменуванням [6, с. 18]. За Ю.Д. Апресяном, лексикографічні тлумачення повинні відповідати двом основним вимогам: 1) значення, що тлумачиться, має визначатися через простіші значення і в кінцевому підсумку зводиться до невеликого набору елементарних значень – слів семантичної мови, що дозволяє уникнути тавтологічного кола в тлумаченнях; 2) повинні бути перераховані всі семантичні компоненти визначуваного, визначення повинно бути точною синонімічною перифразою визначуваного [1, с. 95].

Лексика на позначення емоцій є досить складним об’єктом для лексикографічної інтерпретації. Ю.Д. Апресян визнає, що у словниках слова, які описують емоційний стан людини, часто тлумачаться одне через одне, хоча, через розвиненість наївно-психологічних уявлень, вони рідко бувають точними синонімами, зокрема, між іменниками *сострадание* і *жалость* є тонка семантична відмінність, що виявляється при їх систематичному зіставленні: *співчують* (рос. *сострадают*) тому, хто страждає сам, а *жаліють* того, чие становище або стан видається суб’єкту *жалости*